

Legal Analysis of Factors Violating the Right to Image in Cyberspace: Focusing on Iranian Judicial Decisions

Fatemeh Abdi^{1✉} Maryam Ghanizadeh Bafghi²

1. Corresponding Author, *Department of Family Law, Faculty of Women and Family, University of Religions and Denominations, Qom, Iran.* Email: f.abdi@urd.ac.ir
2. *Department of Private Law, Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran.* Email: m.ghb@khu.ac.ir

---

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 2025 May 13

Revised: 2025 July 27

Accepted: 2025 September 4

Published online:

Keywords:

Image rights,
Privacy,
judgmental procedure,
cyberspace,

ABSTRACT

In this domain, any photography, dissemination, and exploitation of images necessitate the informed consent of the image owner to safeguard individual rights and prevent tangible and intangible harm. This research, employing a descriptive-analytical method and examining judicial decisions in Karaj (2016-2022), reveals that the unlawful creation and recording of images, particularly of women without appropriate attire in private settings and the clandestine production of indecent images from private ceremonies, are factors contributing to the violation of the right to image. Furthermore, the unauthorized publication of individuals' images in the digital realm, whether the exact private image causing harm or defamation, or manipulated private images that conventionally tarnish an individual's reputation, is also considered a violation. Nevertheless, this study indicates that the legislator has not taken sufficient measures to fully protect the right to image and the privacy of individuals, especially concerning photography without consent in private spaces, even when individuals are appropriately dressed.

Cite this article: Abdi, Fatemeh; and Ghanizadeh Bafghi, Maryam (2025). Legal Analysis of Factors Violating the Right to Image in Cyberspace: Focusing on the Judicial Decisions of Iranian Courts. *Academic Librarianship and Information Research, Private Law*, .
<http://doi.org/00000000000000000000>

© The Author(s).
of Tehran Press

Publisher: University

DOI: <http://doi.org/00000000000000000000>

تحلیل حقوقی عوامل نقض حق بر تصویر در فضای مجازی: با تمرکز بر آرای قضایی محاکم ایران

فاطمه عبدی¹، و مریم غنی زاده بافقی²

1. نویسنده مسئول، گروه حقوق خانواده، دانشکده زن و خانواده، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران. رایانامه: f.abdi@urd.ac.ir

2. گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: m.ghb@khu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	متن چکیده در عصر گسترش فضای مجازی و سوءاستفاده از تصاویر افراد برای اهداف مجرمانه، حق بر تصویر به افراد امکان کنترل بر استفاده از ظاهرشان را می‌دهد. در این فضا، هرگونه تصویربرداری، انتشار و بهره‌برداری از تصاویر نیازمند اجازه آگاهانه صاحب آن است تا از حقوق افراد محافظت شود و از آسیب‌های مادی و معنوی جلوگیری گردد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و بررسی آرای قضایی کرج (1395-1401) نشان می‌دهد که تهیه و ثبت غیرقانونی تصاویر، به‌ویژه از بانوان بدون پوشش در خلوت و تصاویر مبتذل از مراسم خصوصی، و همچنین انتشار غیرمجاز تصاویر در فضای دیجیتال که منجر به ضرر یا هتک حرمت شود، از عوامل نقض این حق هستند. با این حال، قانونگذار در حمایت کامل از حق بر تصویر و حریم خصوصی، به‌ویژه در مورد تصویربرداری بدون رضایت در اماکن خصوصی حتی با پوشش، کافی عمل نکرده است.
تاریخ دریافت: 1404/2/23 تاریخ بازنگری: 1404/5/5 تاریخ پذیرش: 1404/6/13 تاریخ انتشار:	
کلیدواژه‌ها: حق بر تصویر، حریم خصوصی، رویه قضایی، فضای مجازی،	

استناد: عبدی، فاطمه؛ و غنی زاده بافقی، مریم (1404). تحلیل حقوقی عوامل نقض حق بر تصویر در فضای مجازی: با تمرکز بر

آرای قضایی محاکم ایران. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، حقوق خصوصی*،

<http://doi.org/00000000000000000000000000000000>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تهران.

تحلیل حقوقی عوامل نقض حق بر تصویر در فضای مجازی: با تمرکز بر آرای قضایی محاکم ایران

مقدمه

با گسترش روزافزون فناوری‌های ارتباطی و فضای مجازی، علاوه بر فرصت‌های گسترده، تهدیدات جدیدی نیز پدیدار شده است. یکی از مهم‌ترین این تهدیدها، نقض حق افراد بر تصویر از طریق انتشار بدون اجازه تصاویر خصوصی آنان است. حریم خصوصی به فضایی اطلاق می‌شود که افراد انتظار دارند از دسترس دیگران محفوظ بماند. حق تصویر، حقی ایجابی برای هر فرد است که به او اختیار می‌دهد بر چگونگی استفاده و انتشار تصویر خود کنترل داشته باشد؛ در مقابل، هرگونه استفاده غیرمجاز از تصویر افراد، نه تنها نقض این حق است، بلکه مسئولیت حقوقی و گاه کیفری برای متخلف ایجاد می‌کند (اسماعیل‌پور و عباسی عربلوی آقاعلی، 1399: 7). حق تصویر را می‌توان بخشی از حقوق مرتبط با حریم خصوصی دانست (Synodinou, 2014: 181-207)، اما در عین حال این حق ماهیتی مستقل دارد و به عنوان یکی از حقوق شخصیت شناخته می‌شود (Kozioł, 2005: 121). بنابراین حتی در مکان‌های عمومی نیز، استفاده و انتشار تصویر بدون رضایت صاحب آن می‌تواند ناقض این حق باشد (میرشکاری، 1397: 165). نکته مهم این است که در این پژوهش نگارنده میان «حق فرد بر تصویر» و «مسئولیت دیگران در قبال نقض آن» تمایز قائل شده است. کرامت انسانی ایجاب می‌کند که شخصیت، جسم و جان انسان از هرگونه تعرض مادی یا معنوی مصون باشد. حق تصویر، همچون حق بر نام یا حق بر صدا، از مصادیق حقوق شخصیت محسوب می‌شود. در حقوق ایران نیز این حق به رسمیت شناخته شده است (صفایی، 1390: 20)، هرچند اجرای آن با چالش‌هایی در تطبیق با قوانین موجود روبه‌روست. برای نمونه، ماده 745 قانون مجازات اسلامی انتشار تصاویر خصوصی و خانوادگی افراد را جرم‌انگاری کرده است (میرشکاری، 1397: 168).

هدف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل عوامل مؤثر بر نقض حق تصویر در فضای مجازی و بررسی رویکرد محاکم قضایی ایران نسبت به این موضوع است. این مطالعه با تکیه بر مبانی نظری و معیارهای علمی، تلاش می‌کند تصویری روشن از جایگاه حق تصویر در نظام حقوقی ایران ارائه دهد. در عصر کنونی، با گسترش فزاینده فضای مجازی و سهولت انتشار تصاویر، «حق بر تصویر» به یکی از چالش‌برانگیزترین ابعاد حقوقی حریم خصوصی و هویت فردی تبدیل شده است. این پژوهش با هدف

شناسایی و تحلیل عوامل نقض حق بر تصویر، ضرورت می‌یابد تا به فهم عمیق‌تری از چگونگی و چرایی زیر پا گذاشته شدن این حق بنیادین دست یابد. از کاربردهای عملی این مطالعه می‌توان به ارائه راهکارهای مؤثر به قانون‌گذاران برای اصلاح و تدوین قوانین حمایتی جامع‌تر، یاری رساندن به قضات و وکلا در رسیدگی به پرونده‌های مرتبط با نقض حق بر تصویر، و افزایش آگاهی عمومی جهت پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و روانی ناشی از این نقض‌ها اشاره کرد. در نهایت، این پژوهش با پر کردن خلأ موجود در ادبیات حقوقی، بستری برای صیانت مؤثرتر از کرامت و حقوق شهروندی در فضای دیجیتال فراهم می‌آورد. از این‌رو، دو پرسش محوری این پژوهش عبارتند از:

1. عوامل نقض حق تصویر در قوانین ایران چیست؟

2. رویکرد قضایی محاکم ایران در زمینه نقض حق تصویر در فضای مجازی چگونه است؟

این تحقیق با رویکرد توصیفی - تحلیلی و با هدفی کاربردی، بر پایه منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی انجام شده است. همچنین، در بخش عملی، پرونده‌ها و آرای قضایی صادره در سال‌های 1395 تا 1401 در شهرستان کرج، با هماهنگی دادگستری و به صورت تصادفی انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفته‌اند تا یافته‌ها جنبه علمی و عینی داشته باشند.

مفهوم حق بر تصویر

حق بر تصویر، مفهومی گسترده‌تر از صرف حق عکس‌برداری است و شامل ابعاد تصویری و تصویری-حرکتی می‌شود. این حق به افراد امکان می‌دهد کنترل کامل بر تصویر خود داشته باشند و بر نحوه ثبت، انتشار و استفاده از تصاویرشان نظارت کنند (Peptan, 2014: 29). اصطلاح «حق بر تصویر» در واقع مالکیت فرد بر تصویر خود را نشان می‌دهد و اختیار تصمیم‌گیری درباره استفاده از آن را به رسمیت می‌شناسد.

حق بر تصویر، چهار جنبه اصلی آزادی را شامل می‌شود:

1. آزادی تصمیم‌گیری برای تصویربرداری: فرد می‌تواند درباره تصویربرداری دیگران از خود تصمیم بگیرد.

2. آزادی در انتخاب نحوه و موقعیت تصویربرداری: موقعیت و حالت فرد در تصویر می‌تواند پیام‌های متفاوتی منتقل کند.

3. آزادی در تصمیم‌گیری برای انتشار تصاویر: فرد می‌تواند مستقل از تصمیم‌گیری برای تصویربرداری، درباره انتشار تصاویر خود نظر دهد (Logeais & Schroeder, 1998: 517).

4. آزادی در انتخاب استفاده از تصویر: این آزادی شامل زمینه‌های تجاری، تبلیغاتی یا سیاسی و نحوه استفاده از تصاویر است.

حق بر تصویر به دو جنبه ایجابی و سلبی تقسیم می‌شود:

1. جنبه ایجابی (حق فرد)، استفاده تجاری و تبلیغاتی از تصویر افراد را محدود کرده و حقوق مادی صاحب تصویر را حفظ می‌کند.

2. جنبه سلبی (مسئولیت دیگران)، ثبت، تکثیر و انتشار تصاویر دیگران بدون رضایت آنها را ممنوع می‌کند و بر اهمیت رضایت صاحب تصویر تأکید دارد (شیداییان و همکاران، 1396: 4).

در فضای مجازی، حق بر تصویر به معنای کنترل مستقیم و صریح افراد بر تصاویرشان است و نقض آن می‌تواند مسئولیت حقوقی و حتی کیفری برای دیگران ایجاد کند. با گسترش شبکه‌های اجتماعی، حفظ حریم خصوصی و به ویژه حق بر تصویر به یک چالش جدی تبدیل شده است؛ زیرا ثبت و انتشار تصاویر بدون اجازه، از اصلی‌ترین عوامل نقض حق بر تصویر محسوب می‌شود. از این رو، بررسی این حق نه تنها جنبه علمی و حقوقی دارد، بلکه به روشن شدن تفاوت میان حق فرد و مسئولیت دیگران در نقض این حق نیز کمک می‌کند و ضرورت تدوین قوانین به‌روز و هماهنگی بین‌المللی را نشان می‌دهد.

مبنای حق بر تصویر

حق بر تصویر در ادبیات حقوقی عمدتاً بر دو مبنا تحلیل می‌شود: حریم خصوصی و حقوق شخصیت. در مبنای نخست، تصویر فرد بخشی از حریم خصوصی او تلقی می‌شود و نقض آن همانند نقض حریم خصوصی محسوب می‌گردد. در مقابل، در مبنای دوم، حق بر تصویر مستقل از حریم خصوصی و به عنوان جزئی از حقوق شخصیت شناسایی می‌شود و شأنی هم‌تراز با آن دارد (Koziol & Warzilk, 2005: 121).

حق بر تصویر بر مبنای حریم خصوصی

حریم خصوصی به عنوان پیش شرط شخصیت انسانی مورد حمایت حقوقی قرار می گیرد و توجیه آن از منظر سه نظریه صورت گرفته است:

1. نظریه حقوق فطری: بر پایه حقوق طبیعی، که مقدم بر اراده دولت‌هاست، همه افراد از حقوق ذاتی مانند حق حیات، آزادی بیان و حریم خصوصی برخوردارند (اصلانی، 1381: 53؛ اصلانی، 1384: 33). بنابراین نقض حریم خصوصی اطلاعاتی و ارتباطی در فضای مجازی نیز به معنای تعرض به حقی فطری و ذاتی است (اصلانی، 1384: 7).
2. نظریه قرارداد اجتماعی: انسان‌ها برای تأمین منافع جمعی و جلوگیری از تعارض، آزادی مطلق خود را محدود کرده و وظیفه حمایت از حریم خصوصی را بر عهده حکومت نهاده‌اند (قاضی، 1375: 112؛ Greene, 2006: 7). بر این اساس، دولت موظف است نه تنها خود از تعرض به داده‌ها و ارتباطات شهروندان بپرهیزد، بلکه مانع تجاوز دیگران نیز شود (اصلانی، 1384: 8).
3. نظریه اخلاقی: از منظر اخلاقی، احترام به حریم خصوصی لازمه شخصیت انسان و شرط خودمختاری اوست. قانون‌گذار نیز وظیفه دارد این خواسته اخلاقی را با ضمانت اجرای حقوقی حمایت کند (Reiter, 2001: 679).

بر مبنای حریم خصوصی، چهار حق اصلی حمایت می‌شود: جلوگیری از ورود ناخواسته به خلوت، عدم افشای امور خصوصی، اجتناب از نمایش در وضعیت‌های تحقیرآمیز، و تصاحب تصویر به عنوان حق انحصاری شخص (Prosser, 1960: 383-388؛ Reiter, 2001: 706). با این حال، اگر مبنای حق بر تصویر صرفاً حریم خصوصی دانسته شود، حمایت محدود خواهد شد؛ زیرا تنها در صورتی قابل اعمال است که نقض حریم خصوصی محرز باشد (Reiter, 2001: 673).

حق بر تصویر بر مبنای حقوق شخصیت

مبنای دوم، حق بر تصویر را به عنوان بخشی از حقوق شخصیت تلقی می‌کند. حقوق شخصیت به گونه‌ای طراحی شده‌اند که در همه زمان‌ها و مکان‌ها قابل استناد بوده و ضمانت اجرای کیفری و مدنی دارند. در حقوق ایران، هرچند مصادیقی مانند ثبت وقایع حیاتی و حمایت از حریم خصوصی در ماده 17 قانون جرایم

رایانه‌ای شناسایی شده، اما این موارد کافی نیست و باید ابعاد دیگر شخصیت از جمله حق تصویر و حق صوت نیز به رسمیت شناخته شود (میرشکاری، 1396: 201).

در اسلام نیز شخصیت انسان جایگاه ویژه‌ای دارد و می‌تواند مبنای شناسایی این حقوق قرار گیرد (خسروانی، 1400: 4). با این حال، در نظام حقوقی ایران، ماده 745 قانون مجازات اسلامی تنها به تصاویر خصوصی یا خانوادگی اشاره کرده و عملاً حق بر تصویر را ذیل حریم خصوصی آورده است (میرشکاری، 1397: 165). این رویکرد قابل نقد است و بسیاری از حقوقدانان توصیه می‌کنند در قوانین آینده، حق بر تصویر به عنوان بخشی از حقوق شخصیت تصریح شود (صفایی، 1390: 20). در مقابل، نظام‌های غربی این حق را به تفصیل شناسایی کرده و ضمانت اجراهای آن را بیان نموده‌اند. در ادامه به بررسی عوامل نقض حق بر تصویر پرداخته خواهد شد.

ثبت تصاویر اشخاص به نحو غیر مجاز

با گسترش فناوری و فراگیری دوربین‌های موبایل، ثبت تصاویر افراد بدون رضایت، رفتاری شایع شده و این پرسش مطرح است که آیا این عمل با توجه به حق افراد بر تصویر خود مجاز است یا آنکه باید در قالب مسئولیت کیفری ناقضان (بعد کیفری) بررسی شود. در این بخش، تمرکز بر جنبه کیفری موضوع است و روشن می‌شود که قانونگذار ایران صرفاً در موارد خاص، چنین رفتاری را جرم‌انگاری کرده است.

حقوق ایران تاکنون در دو مورد مشخص ثبت تصاویر اشخاص را جرم‌انگاری نموده است:

1. تهیه تصویر از بانوان بدون پوشش مناسب در مکان‌های اختصاصی¹

2. تهیه مخفیانه تصویر مبتذل از مراسم خصوصی دیگران²

---

¹ . بند ب ماده 5 قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، مصوب 1386: «ب- تهیه فیلم یا عکس از محلهایی که اختصاصی بانوان بوده و آنها فاقد پوشش مناسب می‌باشند مانند حمامها و استخرها و یا تکثیر و توزیع آن.»

² . بند ج ماده 5 قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، مصوب 1386: «تهیه مخفیانه فیلم یا عکس مبتذل از مراسم خانوادگی . اختصاصی دیگران و تکثیر و توزیع آن.»

همچنین، عکس‌برداری از اماکن نظامی و امنیتی ممنوعه^۱ نیز در ماده ۵۰۳ قانون مجازات اسلامی جرم‌انگاری شده است. در واقع بر اساس رویکرد قانونگذار، باید توجه داشت که صرف ثبت تصاویر اشخاص، به‌جز در موارد خاص فوق، جرم محسوب نمی‌شود و در این موارد، بحث بر سر «مسئولیت کیفری» مرتکب است، نه اصل «حق» افراد بر تصویر.

تهیه و ثبت تصویر از بانوان فاقد پوشش مناسب در مکان خصوصی بانوان

مطابق بند «ب» ماده ۵ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند (مصوب ۱۳۸۶)، تهیه فیلم یا عکس از مکان‌های اختصاصی بانوان که در آن فاقد پوشش مناسب هستند، مانند حمام‌ها و استخرها، و همچنین تکثیر و توزیع این تولیدات، مستوجب مجازات سنگینی شامل حبس، محرومیت از حقوق اجتماعی و شلاق است.^۲ این جرم رفتاری مادی و مثبت است که شامل ثبت تصاویر ثابت یا متحرک با هر نوع ابزار تصویربرداری می‌شود و صرف انجام این عمل، فارغ از هتک حیثیت یا ضرر مدنی، جرم محسوب می‌گردد. نحوه ارتکاب می‌تواند از حضور فیزیکی تا استفاده از ابزار کنترل از راه دور یا دستگاه‌های ضبط تصویر متغیر باشد. عنصر کیفری این جرم در «نقض حریم خصوصی بانوان» است و باید آن را از «حق مدنی افراد بر تصویر خود» متمایز ساخت. ابهام موجود در عبارت «محل‌هایی که اختصاص به بانوان دارد» موجب طرح پرسش‌هایی درباره دامنه شمول این ماده شده است. با وجود این، با توجه به مثال‌های ذکر شده و قید «فاقد پوشش مناسب می‌باشند»، به نظر می‌رسد منظور، مکان‌هایی است که عرفاً زنان در آن حداقل پوشش را دارند (مانند حمام و استخر). بنابراین، مکان‌هایی چون آرایشگاه‌ها یا استادیوم‌ها مشمول حکم نیستند (میری، ۱۳۹۱: ۸۰).

^۱ ماده ۵۰۳ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات، مصوب ۱۳۷۵: «هر کس به قصد سرقت یا نقشه‌برداری یا کسب اطلاع از اسرار سیاسی یا نظامی یا امنیتی به مواضع مربوطه داخل شود و همچنین اشخاصی که بدون اجازه مأمورین یا مقامات ذی‌صلاح در حال نقشه‌برداری یا گرفتن فیلم یا عکسبرداری از استحکامات نظامی یا اماکن ممنوعه دستگیر شوند به شش ماه تا سه سال حبس محکوم می‌شوند.»

^۲ بند ب ماده ۵ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند مصوب ۱۳۸۶: «مرتکبان جرائم زیر به دو تا پنج سال حبس و ده سال محرومیت از حقوق اجتماعی و هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم میشوند؛ الف - ..... ب - تهیه فیلم یا عکس از محل‌هایی که اختصاصی بانوان بوده و آن‌ها فاقد پوشش مناسب می‌باشند مانند حمام‌ها و استخرها و یا تکثیر و توزیع آن. ج - ....»

تهیه مخفیانه تصویر مبتذل از مراسم خانوادگی و اختصاصی دیگران

مطابق بند «ج» ماده ۵ همان قانون، تهیه مخفیانه فیلم یا عکس مبتذل از مراسم خانوادگی و اختصاصی دیگران و تکثیر و توزیع آن، جرم و مستوجب مجازات است. وجه تمایز این جرم با بند «ب» در «مخفیانه» بودن عمل است؛ بدین معنا که عنصر پنهان کاری و نبود رضایت افراد حاضر، شرط تحقق آن محسوب می‌شود (آقایی‌نیا و عابد، ۱۳۹۱: ۳۴). این رویکرد قانونگذار، هرچند با هدف حمایت از حریم خصوصی توجیه می‌شود، اما ابهام جدی دارد؛ از جمله در تعریف «مراسم خانوادگی و اختصاصی» یا معیار «ابتدال». این ابهامات می‌توانند موجب تفاسیر متعارض در محاکم شوند. اگر هدف حمایت از حریم خصوصی باشد، منطقی‌تر آن است که هرگونه تهیه مخفیانه تصویر از زندگی خصوصی، صرف‌نظر از وصف «ابتدال»، ممنوع باشد. به نظر می‌رسد محدود کردن جرم به «مراسم خانوادگی مبتذل» نوعی نگاه اخلاق‌گرایانه و عوام‌پسندانه قانونگذار است، نه مبنایی علمی یا جرم‌شناسانه. این خود نشان می‌دهد که قانون‌گذاری بیشتر بر مسئولیت کیفری متمرکز بوده است تا بر تعریف دقیق حق بر تصویر.

انتشار تصاویر اشخاص به نحو غیر مجاز

انتشار تصاویر افراد، چه توسط خودشان ثبت شده باشد یا توسط دیگران، بدون اجازه، نقض حریم خصوصی و حریم شخصی افراد محسوب می‌شود. این رفتار می‌تواند به هتک حیثیت و آبروی افراد منجر شود، همان‌طور که کری و ساندرز (۱۳۸۶) معتقدند دعوای حقوقی هتک حرمت، با هدف محافظت از آبرو و اعتبار افراد مطرح می‌شود، اما در صورتی که اظهارات و مطالب منتشرشده حقیقت داشته باشند، قابل پیگیری نیست. حق حریم خصوصی به دنبال جلوگیری از افشای زندگی خصوصی افراد است، نه ممانعت از انتشار تصاویر خلاف واقع. با وجود اینکه ممکن است تصاویری دلخواه از افراد ترسیم شود، این امر نمی‌تواند مانع از مطالبه خسارت در صورت انتشار مطالب اهانت‌آمیز باشد. قضات در چنین مواردی، بر اساس معیارهای یک شخص معقول و متعارف، رأی می‌دهند. به عنوان مثال، در موردی که انصاری (۱۳۹۰، ۹۳) به آن اشاره کرده است، قاضی بیان می‌کند که اطلاعات خصوصی یک فرد ممکن است به گونه‌ای باشد که تصویری دلخواه از او ارائه دهد، اما این امر نباید منجر به افشای هویت و شهرت ناخواسته فرد شود. تصاویر منتشرشده می‌توانند عیناً یا با تغییر و تحریف منتشر شوند، که این امر تفاوتی اساسی در نقض حریم خصوصی افراد ایجاد می‌کند. انتشار تصاویر خصوصی به صورت غیرمجاز، چه با تغییر و چه بدون تغییر، می‌تواند عواقب حقوقی متفاوتی داشته باشد.

انتشار غیر مجاز و بدون تغییر و تحریف تصاویر

قانون گذاران ایرانی تا پیش از سال ۱۳۸۶، رویکرد مدونی در خصوص انتشار تصاویر خصوصی افراد نداشتند. اصلاح قانون نحوه مجازات فعالیت های غیرمجاز سمعی و بصری در آن سال، واکنشی به حساسیت های عمومی پس از انتشار تصاویر منتسب به یک بازیگر مشهور بود.^۱ در پی این اتفاق، ماده ۵ این قانون اصلاح و مجازات هایی برای سوءاستفاده و انتشار تصاویر خصوصی تعیین گردید. این ماده، تهیه فیلم یا عکس از اماکن اختصاصی بانوان بدون پوشش مناسب و تهیه مخفیانه فیلم یا عکس مبتذل از مراسم خانوادگی و خصوصی دیگران و تکثیر و توزیع آن ها را در بر می گیرد. در قانون جرائم رایانه ای (ماده ۷۴۵ قانون مجازات اسلامی تعزیرات)، انتشار تصاویر خصوصی از طریق سامانه های رایانه ای و مخابراتی به طور خاص جرم انگاری شده است. بر اساس این ماده، انتشار صوت، تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی بدون رضایت صاحب آن، در صورتی که منجر به ضرر یا هتک حیثیت شود، مستوجب مجازات است (قدسی و مجتهدسلیمانی، ۱۳۸۹: ۴). ماده ۱۰ قانون نحوه مجازات فعالیت های غیرمجاز سمعی و بصری نیز انتشار آثار مستهجن و مبتذل از طریق وسایل ارتباط الکترونیکی را جرم دانسته و برای آن مجازات تعیین کرده است. در تحلیل سیاست جنایی قانون گذار در قبال تکثیر، توزیع و انتشار تصاویر خصوصی، تفکیک میان موارد مختلف ضروری است؛ به ویژه، تمایز بین تصاویر تهیه شده از اماکن اختصاصی بانوان و تصاویر مبتذل تهیه شده مخفیانه از مراسم خصوصی دیگران. در خصوص تکثیر، توزیع و انتشار تصاویر تهیه شده از اماکن اختصاصی بانوان و تصاویر مبتذل مخفیانه از مراسم خصوصی، صرف انجام عمل تهیه و ثبت فیلم یا عکس، فارغ از نتیجه و هتک حیثیت، جرم محسوب می شود. تحقق عرفی تکثیر و توزیع و عدم ضرورت تهیه کننده بودن توزیع کننده یا تکثیر کننده از دیگر نکات قابل توجه است. همچنین، نوع وسیله تکثیر و توزیع، اعم از سنتی یا الکترونیکی، تاثیری در مجرمانه بودن عمل ندارد (عابد، ۱۳۹۱: ۳۴). در مورد انتشار سایر تصاویر خصوصی صرفاً از طریق سامانه های رایانه ای و مخابراتی، قانون گذار دو رفتار مجزا را جرم انگاری کرده است: افشای اسرار خصوصی و انتشار یا در دسترس قرار دادن صوت، تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی بدون رضایت و در غیر موارد قانونی، به نحوی که منجر به ضرر یا هتک حیثیت عرفی شود. «انتشار» به معنای پخش گسترده و «در دسترس قرار دادن» به معنای ارائه محتوا به اشخاص معین است.^۲ نوع محتوا و نحوه دستیابی مرتکب، در اصل جرم تاثیری ندارد، مگر آنکه محتوا

^۱ <http://www.ensafnews.com/203737/>

^۲ Privacy and the Media, in: <http://www.yourright.org.uk/>

مستهجن یا مربوط به بانوان بدون پوشش مناسب در اماکن خاص باشد که در این صورت، قانون نحوه مجازات فعالیت‌های غیرمجاز سمعی و بصری مقدم است.^۱ عبارت «دیگری» شامل تمام افراد غیر از منتشر کننده می‌شود و نحوه دستیابی، موقعیت و انگیزه انتشار نیز تأثیری در جرم ندارد. انتشار باید بدون مجوز قانونی و رضایت صاحب تصویر باشد. انتشار تصاویر مراسم خصوصی تنها در صورت ورود ضرر یا هتک حیثیت قابل تعقیب کیفری است و اثبات آن بر عهده بزه دیده است. در خصوص انتشار تصاویر خصوصی تغییر یا تحریف یافته از طریق سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی، ماده ۱۶ قانون جرائم رایانه‌ای، انتشار این گونه تصاویر به نحوی که عرفاً موجب هتک حیثیت شود را جرم‌انگاری کرده است. صرف تغییر یا تحریف فیلم، صوت یا تصویر جرم نیست؛ بلکه انتشار آن به نحوی که عرفاً موجب هتک حیثیت شود، جرم محسوب می‌گردد.^۲ هدف قانون، مقابله با هتک حیثیت از طریق دستکاری رسانه‌ای است و عامل تغییر یا منتشر کننده تفاوتی ندارد. ملاک جرم، هتک حیثیت فرد است و تغییر لزوماً نباید در خود تصویر یا صدا رخ دهد؛ بلکه انتساب و تغییر اطلاعات کافی است (عالی‌پور، ۱۳۸۴: ۸۱). تحریف‌نگاری بدون انتشار جرم مستقل نیست اما ممکن است توهین یا قذف تلقی شود.^۳ عدم حمایت قانونی از حق تصویر و حریم خصوصی در مورد تصویربرداری بدون رضایت در اماکن خصوصی نیز مورد انتقاد است.

عوامل نقض حق بر تصویر در فضای مجازی در رویه محاکم قضایی

در این بخش با بررسی تعدادی از آرای شعب دادسرا و دادگاه‌ها که به صورت خلاصه و موجز ارائه می‌شوند؛ عوامل نقض حق بر تصویر در رویه قضایی مورد بررسی قرار گرفته است.

^۱ الف- متهمان به ارتکاب جرائم عمدی موضوع بندهای (الف)، (ب)، (پ) و (ت) ماده (۳۰۲) این قانون که متواری بوده و دلایل کافی برای توجه اتهام به آنان وجود داشته باشد و از طریق دیگری امکان دستیابی به آنان موجود نباشد، به منظور شناسایی آنان و یا تکمیل ادله، تصویر اصلی و یا تصویر به دست آمده از طریق چهره نگاری آنان منتشر می‌شود. ب- متهمان دستگیر شده که به ارتکاب چند فقره جرم نسبت به اشخاص متعدد و نا معلومی نزد بازپرس اقرار کرده اند و تصویر آنان برای آگاهی بزه دیدگان و طرح شکایت و یا اقامه دعوای خصوصی توسط آنان، منتشر می‌شود.

^۲ <http://www.hoghooghdanan.com/rayane>

^۳ قانون استفساریه نسبت به کلمه اهانت، توهین و یا هتک حرمت مندرج در مقررات جزائی مواد (۵۱۳)، (۵۱۴)، (۶۰۸) و (۶۰۹) قانون مجازات اسلامی و بندهای (۷) و (۸) ماده (۶) و مواد (۲۶) و (۲۷) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۷۹.

تحلیل آرای قضایی مرتبط با انتشار غیرمجاز تصاویر خصوصی و مستهجن نشان می‌دهد که حقوق شخصیت و حریم خصوصی در فضای مجازی با چالش‌های نظری و عملی متعددی مواجه است. هدف این بررسی، بازشناسی دقیق ویژگی‌های این آراء و ارزیابی میزان انطباق آن‌ها با اصول حقوقی و کیفری است. وجه تمایز مهم آرای مورد مطالعه، تأکید دادگاه‌ها بر احراز ارتکاب جرم و شناسایی تصاویر موضوع شکایت حتی در شرایطی که متهم اقرار کرده یا شاکی با گذشت مواجه بوده است، می‌باشد. با وجود این، برخی آراء هنوز میان مفهوم ایجابی «حق بر تصویر» و مفهوم سلبی «مسئولیت ناقضان این حق» تمایز کافی قائل نشده‌اند. بررسی علمی این آرای قضایی، ضمن برجسته‌سازی نکات مثبت آن‌ها، امکان ارائه چارچوبی منسجم برای ارتقای رویه قضایی و حفاظت از حقوق شخصیت در فضای مجازی را فراهم می‌آورد.

فروش و انتشار تصاویر در فضای مجازی

قرار صادره به شماره 9609972657300020 به تاریخ 1396/1/28 صادره از شعبه 13 دادیاری دادرای عمومی و انقلاب شهرستان کرج بدین شرح می‌باشد:

«در خصوص شکایت خانم ف.ص. علیه آقای م.ح. مبنی بر فروش تصاویر شخصی و انتشار تصاویر شخصی در فضای مجازی با این توضیح که مشتکی عنه همسر فعلی شاکی می‌باشد و نظر به اینکه آرایشگر زوجه دختر عمه زوج بوده و زوج احدی از تصاویر مشترک مراسم عروسی را به وی جهت اصلاح و ترمیم تصاویر با نرم افزار فتوشاپ و ارائه به بانوان جهت نمونه کار ارائه کرده و موضوع با رضایت طرفین بوده است؛ که تاریخ این امر شهریور 1395 بوده ولیکن شکواییه فعلی در تاریخ 1396/1/26 در این شعبه مطرح شده که گذشت زمان فوق نشان دهنده رضایت ضمنی شاکی می‌باشد؛ ... گزارش تخصصی مرجع انتظامی مبنی بر اینکه کاربری تلگرام مورد ادعا پاک گشته و نظر به اینکه سرورهای نرم افزار تلگرام در کشور آلمان مستقر بوده و دسترسی به آن امکان پذیر نمی‌باشد ... قرار منع تعقیب صادر و اعلام می‌نماید.»

تحلیل رای

در قرار مورد بحث، دادرای با استناد به «رضایت ضمنی ناشی از گذشت زمان» قرار منع تعقیب صادر کرده است. این استدلال از چند جهت محل ایراد است: نخست آنکه اگر مبنای بحث را حریم خصوصی

بدانیم، صرف گذشت زمان نمی‌تواند به معنای اسقاط حق تلقی شود؛ زیرا در حقوق ایران، نقض حریم خصوصی نیازمند رضایت صریح و آگاهانه است و گذشت زمان به‌تنهایی چنین اثری ندارد. دوم آنکه اگر مبنای حق تصویر را حقوق شخصیت بدانیم، این حق اصولاً غیرقابل انتقال است و حتی در صورت رضایت اولیه، شخص می‌تواند از اذن خود رجوع کند. بنابراین استدلال دادسرا مبنی بر رضایت ضمنی با مبنای حقوقی سازگار نیست. افزون بر این، در بستر فضای مجازی که انتشار تصاویر گسترده و غیرقابل بازگشت است، هرگونه رضایت باید صریح، موردی و محدود به زمان و شیوه مشخص باشد؛ وگرنه سوءاستفاده از تصاویر امری قریب‌الوقوع خواهد بود. از سوی دیگر، توافقی که نتیجه آن فروش و انتشار عمومی تصویر بانوی آرایش‌شده باشد، با اخلاق حسنه و نظم عمومی تعارض دارد و حتی با فرض وجود رضایت، نمی‌تواند معتبر تلقی شود.

عدم کسب رضایت فرد حاضر در تصویر مشترک انتشار یافته

قرار شماره 9609972657300472 به تاریخ 1396/4/26 صادره از شعبه 13 دادیاری دادسرای عمومی و انقلاب شهرستان کرج بدین شرح می‌باشد:

«در خصوص شکایت خانم س.خ.؛ علیه خانم ز.الف.؛ مبنی بر انتشار تصاویر شخصی و نشر اکاذیب در فضای مجازی؛ با این شرح که شاکی و مشتکی عنه و شهود طرفین همگی از جمله کارکنان شرکت س می‌باشند. در پیج اینستاگرام احدی از کارکنان سابق شرکت به نام آقای ب.ی، تصاویر مشترک شاکی به همراه ایشان توسط شخص آقای ب.ی به اشتراک گذاشته می‌شود که حسب ادعای شهود شاکی، پیج موصوف شخصی (Private) بوده است، در حالی که شهود مشتکی عنه ادعا می‌نمایند که صفحه مزبور خصوصی نبوده و کاربران دیگر نیز امکان بازدید از صفحه مود نظر را داشته‌اند. نظر به تعارض شهادت شهود ... و با توجه به گزارش تخصصی پلیس فتا در صفحات ۱۱ و ۱۶ پرونده مبنی بر این موضوع که مشتکی عنه تصاویر موصوف را در تابلت به صورت فیزیکی نشان داده است که این مطلب بیانگر عدم انتشار می‌باشد و استناد به این موضوع که تصاویر موصوف در صفحه شخصی احدی از شهود (آقای ب.ی) به اشتراک گذاشته شده که حسب ادعای وی، فردی با شناسه کاربری و تصویر خانمی ناشناس درخواست دسترسی به صفحه کاربری من کرد که من پس از تأیید اجازه دسترسی به وی را دادم. با این توصیف حتی در صورت پذیرفتن شهادت شهود شاکی که صفحه مورد نظر شخصی و خصوصی بوده است عمل مزبور مصداق قاعده فقهی اقدام می‌باشد، ... و اظهارات

شاکی در صفحه ۹ پرونده که بیان می دارد با رضایت وی تصاویر در صفحه شخصی آقای ب.ی به اشتراک گذاشته شده است قابل اثبات می باشد. قرار منع تعقیب صادر و اعلام می نماید.»

تحلیل رای

مهم ترین نکته در رأی صادره آن است که دادسرا به عنصر «رضایت» به عنوان شرط اساسی در اعمال «حق بر تصویر» توجه کافی نکرده است. استدلال شعبه مبنی بر این که شاکی با اجازه دسترسی به صفحه شخصی خود در شبکه اجتماعی، به طور ضمنی به انتشار تصاویر در صفحه شخصی متهم رضایت داده است، خلط میان «اذن در دسترسی» و «اذن در انتشار» می باشد. در حالی که مطابق مبانی حقوق شخصیت، اذن در مشاهده یا دسترسی به تصویر، به معنای اذن در تکثیر یا انتشار آن نیست. حق بر تصویر، برخلاف حقوق مالی که قابل نقل و انتقال کلی هستند، دارای ماهیت شخصی و غیرقابل انتقال بوده و هرگونه استفاده از آن نیازمند کسب رضایت صریح و جداگانه است. بنابراین، رضایت اولیه در خصوص اشتراک گذاری محدود (مثلاً در صفحه شخصی یک کاربر خاص) نمی تواند به عنوان رضایت برای انتشار عمومی یا در اختیار قرار دادن آن نزد دیگران تفسیر شود. همچنین، از منظر اصول حقوقی، دادگاه باید میان «حق ایجابی» فرد در تعیین سرنوشت تصویر خود و «مسئولیت سلبی» دیگران در خودداری از نقض این حق تفکیک قائل می شد. عدم رعایت این تمایز سبب شده که رأی صادره بیش از حد بر قاعده «اقدام» استناد کند، در حالی که اقدام زیان دیده زمانی می تواند مانع از جبران خسارت باشد که رفتار او به طور مستقیم و بی واسطه سبب ورود ضرر شده باشد، نه صرفاً اعطای دسترسی محدود.

انتشار بدون رضایت تصاویر خصوصی خانوادگی

قرار شماره 9609972657300254 مورخ 1396/3/10 صادره از شعبه 13 دادراری دادسرای عمومی و انقلاب ناحیه 1 شهرستان کرج بدین شرح می باشد:

«در خصوص شکایت خانمها 1- ش.ب. (زوجه مشتکی عنه)، 2- ش.ب. (خواهر همسر مشتکی عنه)، علیه آقای الف.م.؛ مبنی بر انتشار تصاویر شخصی در فضای مجازی و دسترسی غیر مجاز و تهدید؛ با این توضیح که مشتکی عنه همسر شاکی و شوهر خواهر شاکی ردیف دوم می باشد که بر اثر اختلافات فی مابین، زوجه و خواهر وی اقدام به طرح دعوی نموده اند، از این روی با عنایت به ... اظهارات مقرون به صحت مشتکی عنه مبنی بر این موضوع که تصاویر مورد ادعای شاکی، تصاویر تولد فرزند مشترک بوده است و این مطلب که با دسترسی غیر مجاز صورت گرفته به صندوق پستی

من شکواییه ای در دادسرای ویژه جرایم رایانه ای تهران ناحیه ۳۱ طرح گشته است و نظر به پرینت اسکرین های موجود در پرونده، رؤیت صفحات مورد نظر توسط این دادیاری و احراز این موضوع که حسب ادعای شاکی تصاویر توسط صندوق پستی منتشر شده و دسترسی غیر مجاز نیز در رابطه با ایمیل وی می باشد که پس از مذاقه مدارک ارایه شده، تاریخ ایمیل موصوف 2014/9/28 بوده که معادل تاریخ شمسی آن 1393/7/6 می باشد، در صورتی که قریب به سه سال از موضوع می گذرد و گذشت زمان و عدم اعتراض شاکی ظرف سه سال اخیر، خود حاکی از رضایت ضمنی وی می باشد. ...قرار منع تعقیب صادر و اعلام می نماید.»

تحلیل رای

در رأی صادره، موضوع اصلی شکایت انتشار تصاویر خصوصی خانوادگی در فضای مجازی است. با وجود این، دادیار محترم بدون توجه به ماهیت حق بر تصویر به عنوان یکی از حقوق شخصیت و غیرقابل انتقال بودن آن، استدلال خود را بر «گذشت سه ساله» و «رضایت ضمنی» مبتنی ساخته است. حال آنکه حقوق شخصیت، از جمله حق بر تصویر، اصولاً قابل اسقاط کلی یا واگذاری دائمی به غیر نیستند و حتی در صورت وجود رضایت، این رضایت باید صریح، موردی و با قابلیت رجوع باشد. بنابراین، استناد به سکوت یا گذشت زمان به عنوان «رضایت ضمنی» با مبانی حقوقی در تعارض است و نمی تواند توجیه گر زوال حق اشخاص باشد. افزون بر این، دادیار در استدلال خود میان اذن در دسترسی به داده ها و اذن در انتشار عمومی آن ها تفکیک نکرده است؛ حال آنکه مطابق دکترین حقوقی و رویه بین المللی، انتشار تصویر نیازمند اذن مجدد و مستقل است. صرف دسترسی به ایمیل یا نگهداری تصاویر، مجوزی برای انتشار عمومی آن ها محسوب نمی شود و چنین خلطی میان دو مرحله، موجب نقض آشکار حق بر تصویر و حریم خصوصی خواهد بود. همچنین استدلال دادسرا مبنی بر اینکه «عدم اعتراض سه ساله نشان دهنده رضایت ضمنی است» از منظر حقوق کیفری و اصول دادرسی عادلانه محل ایراد جدی است؛ زیرا در حقوق کیفری اصل بر تفسیر مضیق و احراز صریح رضایت است و نمی توان سکوت یا تأخیر را به عنوان دلیل بر رضایت دانست. در واقع، تأخیر در شکایت یا سکوت زیان دیده نهایتاً می تواند در ارزیابی اراده وی بررسی شود، اما به هیچ وجه جایگزین رضایت آگاهانه و صریح نیست. علاوه بر این، تعدد شاکیان در پرونده (زوجه و خواهر وی) خود مانع استنتاج رضایت ضمنی است؛ چرا که حتی اگر سکوت یکی از آنان دلالت بر رضایت داشته باشد، این امر نسبت به شاکی دیگر قابل تسری نیست و هر فرد ذی نفع باید به طور مستقل و صریح رضایت

خود را اعلام کند. بنابراین، استناد به «رضایت ضمنی» در چنین وضعیتی با اصول حقوقی و منطقی سازگار نیست. در مجموع، رأی صادره فاقد انطباق کافی با اصول حاکم بر حق بر تصویر و حریم خصوصی است. تحلیل علمی پرونده نشان می‌دهد که تمسک به رضایت ضمنی نه تنها با مبانی حقوق شخصیت ناسازگار است، بلکه از منظر اصول دادرسی کیفری نیز فاقد اعتبار و قابلیت پذیرش می‌باشد.

انتشار تصاویر خصوصی دیگری در فضای مجازی

قرار شماره 140001390001176823 صادره از شعبه 14 بازپرسی دادسرای عمومی و انقلاب شهرستان کرج بدین شرح می‌باشد:

«در این پرونده آقای الف.الف. با قید التزام به حضور با تعیین وجه التزام متهم است به انتشار تصاویر خصوصی شاکی در فضای مجازی، موضوع شکایت خانم ن.ک. به شرح پرونده، نظر به اقرار مقرون به واقع متهم، رونوشت تصاویر انتشار یافته از سوی مشتکی عنه به شرح صفحه 22 پرونده اتهام انتسابی به متهم توجه داشته ... لذا قرار جلب به دادرسی نامبرده صادر و اعلام می‌گردد.»

دادنامه شماره 140001390003041769 به تاریخ 1400/6/27 صادره از شعبه 121 دادگاه کیفری 2 شهرستان کرج بدین شرح می‌باشد:

«در خصوص اتهام آقای الف.الف. فاقد سابقه کیفری ... دائر بر انتشار تصاویر خصوصی شاکی خانم ن.ک. در فضای مجازی موضوع کیفرخواست اصداری از دادسرای عمومی و انقلاب کرج ... با عنایت به جمیع اوراق و محتویات پرونده، شکایت شاکی که موجب رسیدگی است، اقرار مقرون به واقع متهم در دادسرا تصاویر موضوع شکایت به شرح مندرج در برگشمار 22 پرونده، عدم حضور متهم در دادگاه به رغم ابلاغ وقت رسیدگی، بزه انتسابی متهم صدرالذکر به نظر دادگاه محرز است. مستنداً به ماده 745 از قانون مجازات اسلامی مصوب 1392، حکم به پرداخت جزای نقدی به مبلغ 20 میلیون ریال در حق صندوق دولت صادر و محکوم می‌نماید.»

رأی صادره با تجدیدنظرخواهی شاکی به شعبه دوم دادگاه تجدیدنظر استان البرز ارجاع و دادنامه شماره 140001390004023467 بدین شرح صادر گردیده است:

«در خصوص تجدیدنظرخواهی خانم ن.ک. نسبت به دادنامه صادره از شعبه 121 دادگاه کیفری 2 کرج که به موجب آن در خصوص شکایت تجدیدنظر خواه به طرفیت آقای الف.الف. دائر بر انتشار تصاویر خصوصی در فضای مجازی حکم به پرداخت جزای نقدی غیابی صادر شده است و تجدیدنظر خواه به میزان مجازات اعتراض نموده است که امکان تشدید مجازات در آن مرحله میسر نیست.»

تحلیل رای

در رأی حاضر، موضوع اصلی شکایت، انتشار تصاویر خصوصی در فضای مجازی است که از منظر حقوق شخصیت، مصداق بارز تعرض به حق بر تصویر و حریم خصوصی محسوب می شود. با وجود این، دادگاه کیفری صرفاً به استناد اقرار متهم در دادرسی و رونوشت تصاویر موجود در پرونده، ارتکاب بزه را محرز دانسته و وی را به پرداخت جزای نقدی محکوم کرده است. نکته قابل توجه این است که دادگاه بدون ورود به ابعاد نظری حق بر تصویر و آثار غیرقابل انتقال آن، پرونده را صرفاً از منظر کیفری و بر اساس ماده 745 قانون مجازات اسلامی بررسی کرده است. از سوی دیگر، در مرحله تجدیدنظر، دادگاه استان صرفاً به اعتراض شاکی در خصوص خفیف بودن مجازات پرداخته و به درستی تصریح کرده که امکان تشدید مجازات در مرحله تجدیدنظر وجود ندارد. این امر بیانگر محدودیت های نظام دادرسی کیفری در جبران کامل لطمه های وارد بر حق بر تصویر است؛ زیرا در چنین مواردی، شاکی علاوه بر پیگیری کیفری، می تواند به موازات آن دعوای حقوقی برای جبران خسارات معنوی نیز طرح کند. وجه تمایز این رأی با سایر آرا در آن است که برخلاف برخی پرونده ها که دادگاه ها بر عنصر «مستهجن بودن» یا «رضایت ضمنی» تمرکز داشتند، در اینجا صرف انتشار تصاویر خصوصی، بدون توجه به ماهیت آن ها (اعم از مستهجن یا غیر آن)، برای احراز بزه کافی دانسته شده است. این رویکرد از منظر حمایت از حریم خصوصی مثبت ارزیابی می شود، اما در عین حال، ناچیز بودن مجازات نقدی (۲۰ میلیون ریال) در مقایسه با شدت تعرض به شخصیت فرد، پرسش های جدی در زمینه بازدارندگی و کارآمدی سیاست کیفری ایجاد می کند.

انتشار تصاویر مستهجن دیگری در فضای مجازی

رأی شماره 9709972616100645 به تاریخ 1397/10/12 صادره از شعبه 121 دادگاه کیفری 2 شهرستان کرج بدین شرح می باشد:

«در این پرونده حسب شکایت شاکی خانم ن.م. و کیفرخواست شماره 971008 مورخ 1397/5/23 و قرار جلب به دادرسی شماره 970334 مورخ 1397/5/14 صادره، مشتکی عنه 1- آقای ب.ن. متهم است به انتشار تصاویر مستهجن (تهیه شده از ناحیه شاکی بدون رضایت)، 2- خانم ز.س. متهم است به معاونت در انتشار تصاویر مستهجن، 3- خانم ف.م. متهم است به خلاصی متهم (ن.ص) از محاکمه، دادگاه با امعان نظر در جامع اوراق پرونده، اولاً در خصوص متهم ردیف اول آقای ب.ن. نظر به احراز این امر که سیمکارت موضوع عملیات مجرمانه که به نام خانم ز.س. بوده در زمان ارتکاب افعال مجرمانه در اختیار متهم آقای ب.ن. بوده، از جمله نقطه زنی سیمکارت مزبور که دلالت دارد در حوالی منزل متهم موصوف فعال و دایر بوده است و نیز گواهی گواهان تعرفه شده از ناحیه متهم خانم ز.س. در جلسه رسیدگی که مبین این امر بوده که سیمکارت در اختیار متهم آقای ب.ن. بوده و نیز تحقیقات جامع و مانع پلیس فتا و با عنایت به دفاع بلاوجه و تعارض اظهارات متهم موصوف، علم دادگاه بر ارتکاب بزه یاد شده، حاصل و محرز است. لذا دادگاه حکم بر محکومیت متهم به پرداخت جزای نقدی به مبلغ 50 میلیون ریال در حق صندوق دولت محکوم می نماید. ثانیاً در مورد متهم ردیف دوم خانم ز.س. با عنایت به عدم سوء نیت و عدم وحدت قصد بین مشار الیه و متهم ردیف اول و نیز در مورد متهم ردیف سوم خانم ف.م. نظر به انکار صریح مشار الیهها به فقد ادله اثباتی بر توجه اتهام و وجود شبهه در وقوع جرم نسبت به متهمه اخیر، ... حکم بر برائت هر دو متهم اخیرالذکر از بزه های منتسبه و انهدام تصاویر مستهجن مضبوط در پرونده صادر می نماید.»

نسبت به رأی صادره تجدیدنظرخواهی شده که مشروح آن بدین شرح می باشد؛ دادنامه صادره به شماره 9809972625500076 از شعبه 8 دادگاه تجدیدنظر استان البرز:

«در خصوص تجدیدنظرخواهی خانم ن.م. نسبت به دادنامه مندرج در پرونده کلاسه 970169 صادره از شعبه 121 دادگاه کیفری 2 کرج که به موجب آن، تجدیدنظر خوانده آقای ب.ن. به اتهام انتشار تصاویر مستهجن ... حکم بر محکومیت نامبرده به پرداخت جزای نقدی به مبلغ 50 میلیون ریال صادر شده است. پس از ابلاغ رأی در مهلت قانونی تجدیدنظرخواهی به عمل آمده است. با

ملاحظه محتویات پرونده و لایحه اعتراضیه تجدیدنظرخواه و با توجه به اینکه تجدیدنظرخواه، ایراد یا دفاع موجهی که موجبات ایجاد خلل و خدشه در ارکان دادنامه معترض عنه را فراهم آورد ارائه ننموده و دادنامه تجدیدنظرخواسته نیز من حیث المجموع با رعایت اصول و تشریفات دادرسی صادر و فاقد ایراد یا اشکال عمده بوده و موضوع نیز مشمول هیچ یک از جهات مندرج در ماده 434 قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب 1392 با اصلاحیه 1393 نمی باشد...»

تحلیل رای

با بررسی رأی صادره چند نکته قابل توجه است؛ نخست آن که تعرض به تصویر در سه مرحله قابل تفکیک است: اخذ تصویر بدون رضایت، انتشار آن و استفاده های بعدی. در حالی که دادگاه صرفاً به مرحله انتشار پرداخته و از آثار اخذ تصویر بدون رضایت که خود به تنهایی نقض حق بر حریم خصوصی است، غفلت کرده است. دوم آن که محور اصلی توجه دادگاه بر وصف «مستهجن بودن تصویر» متمرکز گردیده، در حالی که حتی انتشار تصاویر غیرمستهجن نیز بدون رضایت صاحب حق، نقض آشکار حق بر تصویر محسوب می شود و باید با همان شدت مورد حمایت قرار گیرد. نکته سوم، ناپیچ بودن مجازات تعیین شده است؛ محکومیت متهم به پرداخت پنج میلیون تومان جزای نقدی نه تنها جبران کننده خسارات مادی و معنوی شاکی نیست بلکه فاقد اثر بازدارندگی لازم بوده و می تواند سبب جری شدن مرتکبان و تضعیف اعتماد عمومی به کارآمدی دستگاه قضایی شود. نهایتاً باید افزود که دادگاه می توانست با استناد به ماده ۱ قانون مسؤولیت مدنی، علاوه بر مجازات کیفری، متهم را به جبران خسارات معنوی ناشی از انتشار تصویر نیز محکوم نماید که این امر در رأی حاضر مغفول مانده است. بنابراین رأی مزبور علی رغم محکومیت متهم، جامعیت لازم برای حمایت از تمامی ابعاد حق بر تصویر را نداشته و از حیث تناسب مجازات نیز با شدت بزه و پیامدهای آن انطباق ندارد.

نتیجه گیری و پیشنهادات

پژوهش حاضر با هدف تحلیل جامع عوامل مؤثر بر نقض حق بر تصویر در فضای مجازی و بررسی تطبیقی رویکرد محاکم قضایی ایران، به ویژه با تمرکز بر آرای قضایی شهرستان کرج (1401-1395)، انجام پذیرفت. یافته های تحقیق نشان دهنده آن است که علی رغم جرم انگاری های صورت گرفته در قوانین ایران، از جمله مواد مربوط به تهیه و انتشار غیرمجاز تصاویر، به ویژه تصاویر خصوصی و مستهجن، شکافی معنادار میان حمایت قانونی نظری و اجرای عملی آن در فضای مجازی وجود دارد. چالش های

کلیدی شناسایی شده شامل خالهای قانونی در حمایت جامع از حق بر تصویر، به ویژه در مواردی چون تصویربرداری بدون رضایت در اماکن خصوصی، حتی در صورت پوشش مناسب افراد، ابهام در مفهوم «رضایت» که منجر به استناد رویه قضایی به «رضایت ضمنی» یا «گذشت زمان» شده و با ماهیت غیرقابل انتقال و قابل رجوع حق بر تصویر در تعارض است، تمرکز محدود بر عنصر «انتشار» و غفلت از مراحل پیشین نقض حق مانند «اخذ غیرمجاز تصویر»، و همچنین ناکارآمدی مجازات‌های تعیین شده و مغفول ماندن جبران خسارات معنوی است. بر اساس این چالش‌ها، پیشنهادهای سیاستی و حقوقی زیر مطرح می‌گردد: اصلاح و تکمیل قوانین به منظور پوشش جامع‌تر تمامی ابعاد حق بر تصویر، تأکید بر لزوم احراز رضایت صریح، آگاهانه و مشخص برای هرگونه ثبت، انتشار یا استفاده از تصویر، هدایت رویه قضایی به سمت این اصل، ارتقاء آگاهی قضایی از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی برای قضات و حقوقدانان، تقویت ضمانت اجراها از طریق بازنگری در مجازات‌ها و الزام متخلفین به جبران خسارات معنوی، و همچنین فرهنگ‌سازی عمومی برای افزایش آگاهی شهروندان نسبت به حقوق خود در فضای مجازی. در نهایت، این پژوهش بر اهمیت حیاتی صیانت از «حق بر تصویر» به عنوان یکی از ارکان بنیادین کرامت انسانی و حریم خصوصی در عصر دیجیتال تأکید ورزیده و ضرورت تلاش مشترک قانون‌گذاران، دستگاه قضایی و جامعه برای ایجاد چارچوبی حمایتی قوی و کارآمد را یادآور می‌شود.

منابع

- آقای نی، حسین و عابد، رسول (1391). تحلیل و مقارنه‌ای میان قانون جرائم رایانه‌ای و قانون سمعی و بصری. شماره 59: صص 13-52.
- اسماعیل پور، سیما و عباسی عربلوی آقاعلی، امیر (1399). حمایت از حق تصویر زنان در فضای مجازی. سومین کنفرانس بین‌المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق. صص 8-1.
- اصلانی، حمیدرضا (1384). حقوق فناوری اطلاعات. چاپ اول. تهران: میزان.
- اصلانی، حمیدرضا (1381). حق اختراع با لحاظ موافقت نامه‌ی تریپس، پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی، دانشگاه تربیت مدرس.
- انصاری، باقر (1390). حقوق حریم خصوصی. چاپ اول. تهران: سمت. ص 24.
- شیداییان، مهدی، دارابی، شهرداد، میرخلیلی، سید محمود و شکری، رضا (1396). حمایت از حق بر تصویر خصوصی در حقوق ایران و انگلستان جلوه‌ای از حریم خصوصی معنوی-حیثیتی. کنفرانس سالانه پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، صص 1-17.

خسروانی، ملیکا (1400). تحلیل ماهیت و جایگاه حق تصویر در حقوق ایران. سومین کنفرانس ملی پژوهش های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی، صص 1-12.

قدسی، زهرا و مجتهد سلیمانی، ابوالحسن (1389). جرائم رایانه ای علیه اخلاق و عفت در حریم خانواده به ویژه جرم قوادی و هرزه نگاری. دو فصلنامه علمی - ترویجی فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، دوره 13 (53): صص 1-22.

صفایی، حسین (1390). حقوق مدنی: اشخاص و مهجورین. چاپ شانزدهم. تهران: سمت. عابد، رسول (1391). ضابطه ای برای اختلاف جرائم در اعمال قاعده تعدد مادی جرم. ماهنامه پیام آموزش معاونت قوه قضائیه، زمستان، شماره 54، صص 28-42.

قاضی، ابوالفضل. (1375). حقوق اساسی و نهادهای سیاسی. چاپ ششم، تهران: دانشگاه تهران. کری، پیترو و ساندرز، جو (1386). حقوق رسانه. ترجمه: ملک محمدی، حمید. تهران: میزان. میرشکاری، عباس (1396). حقوق شخصیت و حقوق مسئولیت مدنی در اروپا. تهران: سهامی انتشار. میرشکاری، عباس (1397). حق تصویر. فصلنامه حقوق خصوصی. دوره 15 (1): صص 149-174. میری، حجت (1391). جرائم سمعی و بصری. چاپ اول. تهران: جاودانه. ص 80.

دادنامه‌ها

دادنامه شماره 9609972657300020
دادنامه شماره 9609972657300472
دادنامه شماره 9609972657300254
دادنامه شماره 140001390001176823
دادنامه شماره 140001390003041769
دادنامه شماره 140001390004023467
دادنامه شماره 9709972616100645
دادنامه شماره 9809972625500076

قوانین

قانون آیین دادرسی کیفری، مصوب 1392.
قانون اساسی، مصوب 1358.

قانون استفساریه نسبت به کلمه اهانت، توهین و یا هتک حرمت مندرج در مقررات جزائی مواد (513)، (514)،
(608) و (609) قانون مجازات اسلامی و بندهای (7) و (8) ماده (6) و مواد (26) و (27) قانون مطبوعات،
مصوب 1379.

قانون تجارت الکترونیکی، مصوب 1382.

قانون جرائم رایانه ای، مصوب 1388.

قانون مجازات اسلامی، مصوب 1375 (بخش تعزیرات)

قانون مجازات اسلامی، مصوب 1392.

قانون مسئولیت مدنی، مصوب 1339.

قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت های غیرمجاز می نمایند، مصوب 1386.

References

Abed, Rasoul (2012). *A Criterion for the Difference of Crimes in Applying the Rule of Material Plurality of Crime*. Payam-e Amuzesh Monthly of the Judicial Deputy of the Judiciary, Winter, No. 54, pp. 28-42. (in Persian)

Aghaei Nia, Hossein, & Abed, Rasoul (2012). *Analysis and Comparison between the Law on Computer Crimes and the Law on Audiovisual Activities*. No. 59, pp. 13-52. (in Persian)

Ansari, Bagher (2011). *Human Rights to Privacy*. First Edition. Tehran: Samt. p. 24. (in Persian)

Aslani, Hamidreza (2005). *Information Technology Law* (1st ed.). Tehran: Mizan. (in Persian)

Aslani, Hamidreza (2002). *Patent Law considering the TRIPS Agreement* [Master's thesis, Tarbiat Modares University]. (in Persian)

Currie, Peter, & Sanders, Ewart (2007). *Media Law*. Translated by Malek Mohammadi, Hamid. Tehran: Mizan. (in Persian)

Esmailpour, Sima, & Abbasi Arablou Aghaei, Amir (2020). *Protection of Women's Right to Image in Cyberspace*. The 3rd International and National Conference on Management, Accounting and Law Studies, pp. 1-8. (in Persian)

Ghodsi, Zahra, & Mojtahed Soleimani, Abolhasan (2010). *Computer Crimes against Morality and Chastity within the Family Sphere, Especially the Crime of Pimping and Pornography*. Two Quarterly Journal of Fiqh and Family Law (Nedaye Sadegh), 13 (53): pp. 1-22. (in Persian)

Greene, J. (2006). *Liberalism and the Public/Private Distinction*. A Biannual Journal. Vol. 7. No. 1.

Khosravani, Melika (2021). Analysis of the Nature and Status of the Right to Image in Iranian Law. *The 3rd National Conference on New Research in Education, Psychology, Fiqh, Law and Social Sciences*, pp. 1-12. (in Persian)

Koziol H. and A. warzilek. (2005). *The protection of personality rights against invasions by mass media*, Vienna, New York.

Logeais, Elisabeth, Jean-Baptiste Schroeder. (1998). *The French Right Of Image: An Ambiguous Concept Protecting The Human Persona*, Loyola Of Los Angeles Entertainment law journal, Vol.18.

Miri, Hojjat (2012). *Audiovisual Offenses. First Edition*. Tehran: Javidaneh. p. 80. (in Persian)

Mirshakari, Abbas (2017). *Personality Rights and Civil Liability Rights in Europe*. Tehran: Sahami Enteshar. (in Persian)

Mirshakari, Abbas (2018). *The Right to Image. Journal of Private Law*, 15 (1): pp. 149-174. (in Persian)

Peptan, Rodica. (2014). *The right to own image in the new Romanian civil code, letter and social science series*, issue 2, PP.29-45.

Privacy and the Media, in: <http://www.yourright.org.uk/>

Prosser, William L. (1960). Privacy, 48 Cal. L. Rev 383, PP.383-388.

Qazi, Abolfazl (1996). *Constitutional Law and Political Institutions* (6th ed.). Tehran: Tehran University. (in Persian)

Reiter, Eric h. (2001). personality and patrimony: comparative perspectives on the right to one's image, Tulane law review, Vol.76, PP. 673-685.

Safaei, Hossein (2011). *Civil Law: Persons and Incapacitated Individuals*. Sixteenth Edition. Tehran: Samt. (in Persian)

Sheidaean, Mehdi, Darabi, Shahradd, Mirkhalili, Seyed Mahmoud, & Shokri, Reza (2017). *Protection of the Right to Private Image in Iranian and English Law: An Aspect of Spiritual-Reputational Privacy*. Annual Conference on Research in Humanities and Social Studies, pp. 1-17. (in Persian)

Synodinou, Tatiana. (2014). *image right and copyright law in Europe: divergences and convergences, laws*, Vol.3, PP. 181-207.

<http://www.ensafnews.com/203737/>. (in Persian)

<http://www.hoghooghddanan.com/rayane>. (in Persian)

Cases

Case No. 9609972657300254. (in Persian)

Case No. 140001390001176823. (in Persian)

Case No. 140001390003041769. (in Persian)

Case No. 140001390004023467. (in Persian)

Case No. 9609972657300020. (in Persian)
Case No. 9609972657300472. (in Persian)
Case No. 9709972616100645. (in Persian)
Case No. 9809972625500076. (in Persian)

Legislation

Civil Liability Law, Approved 1960. (in Persian)
Code of Criminal Procedure, Approved 2013. (in Persian)
Constitution, Approved 1979. (in Persian)
Electronic Commerce Law, Approved 2003. (in Persian)
Interpretive Law Regarding the Word Insult, Offense or Defamation Mentioned in Criminal Regulations of Articles (513), (514), (608) and (609) of the Islamic Penal Code and Clauses (7) and (8) of Article (6) and Articles (26) and (27) of the Press Law, Approved 2000. (in Persian)
Islamic Penal Code, Approved 1996 (Punishments Section). (in Persian)
Islamic Penal Code, Approved 2013. (in Persian)
Law on Computer Crimes, Approved 2009. (in Persian)
Law on the Manner of Punishing Persons Who Engage in Unauthorized Activities in Audiovisual Matters, Approved 2007. (in Persian)